

ABREVIERI

BEPES – Biblioteca Părinților Greci și a Scriitorilor Bisericești, Editura Slujirii Misionare a Bisericii Greciei, Atena.

EPE – Părinți Greci ai Bisericii, Editura Sfântul Grigorie Palama, Tesalonic.

PL – J.P. Migne, „Patrologia”, Series Latina, Paris, 1860.

PG – J.P. Migne, „Patrologia”, Series Graeca, Paris, 1860.

SC – Jean Daniélou, Henri de Lubac, „Sources Chrétiennes”, Lyon, 1942.

ÎN LOC DE PROLOG

Era după-amiază când a bătut la ușa biroului meu...

– Intră, am răspuns, ridicându-mi capul aplecat peste textele pe care le scriam.

Ușa s-a deschis și un chip tânăr m-a privit cu un zâmbet nesigur.

– Bună ziua, mă iertați de deranj.

– Vă rog, am zis. Ce doriți?

– Sunt pelerin în trecere pe la mănăstirea dumneavoastră și aș vrea să vă văd puțin, dacă, desigur, aveți timp... Dacă nu vă întrerup din lucru. Știu că un stareț, și mai ales al unei mănăstiri de obște, se îngrijește de multe și...

– Poftește, copile, poftește... Așază-te!

S-a așezat înaintea mea și m-a privit în ochi cu recunoștință că i-am acceptat vizita.

– Mă iertați, părinte, dar voiam să vă întreb... Mă preocupă intens unele lucruri și, știți, noi, tinerii, nu ne liniștim până nu găsim dezlegare la problemele noastre.

– Ce te preocupă, fiul meu? l-am întrebat.

– Părinte, am citit cartea dumneavoastră *Împărăția cerurilor* și am rămas cu multe întrebări.

– E firesc așa, am răspuns. Tema este fără sfârșit și...

– Nu, a zis, întrerupându-mă. Nu. Nu m-ați înțeles. Nu mă refeream la tema cărții.

– Dar la ce, fiule?

– Iertați-mi îndrăzneala, dar mi-am zis în sinea mea: De ce toți preoții și teologii se preocupă numai de teme care nu au nici o legătură cu lumea aceasta? Ne vorbesc doar despre cer, despre Rai, și sunt puține cărțile despre lumea noastră. Iar noi ne aventurăm acum în lume, ca studenți sau ca angajați. Suntem tineri și avem nevoie să învățăm multe despre lume. Trebuie deci să ne scrieți și să ne spuneți multe și despre lumea aceasta.

– Adică?

– Să ne spuneți cum o vede Dumnezeu, Hristos, Biserica, credința noastră ortodoxă. Să ne spuneți toate cele ce privesc lumea aceasta și să ne răspundeți la miile de întrebări care umplu sufletele noastre. Și, dacă îmi permiteți să vorbesc deschis, suntem necăjiți că nici preoții, nici teologii nu ne dau răspunsuri la întrebările acestea.

L-am privit atent în ochi. Se uita la mine cu simplitate. Părea sincer.

– Și care sunt aceste mii de întrebări referitoare la lumea aceasta, care îți umplu sufletul? Îmi poți spune câteva?

– Desigur, răspunse el cu bunăvoință și cu entuziasm, văzând cum câștigă teren.

Prima: Lumea se duce din rău în mai rău. Unde este Ortodoxia să o ajute?

A doua: Lumea cere ajutor, de vreme ce se afundă în fiecare zi tot mai mult în nisipurile mișcătoare ale multelor ei probleme. Cine o va scăpa?

A treia: Mă întreb, Ortodoxia nu vede ce se întâmplă astăzi în lume?

A patra: Ortodoxia nu iubește lumea? E vrăjmașa ei?

A cincea: Poate lumea e vrăjmașă a Ortodoxiei? De ce?

A șasea: În general, lumea și Ortodoxia sunt prietene sau vrăjmașe?...

S-a oprit puțin, privindu-mă cu stăruință, să-mi vadă reacția. Îmi mențineam însă o expresie neschimbată, ceea ce îl nedumerea, și asta se vedea clar în ochii săi ce clipeau des, privind când în ochii mei, când la buzele mele, așteptând un răspuns. Însă eu, în loc să-i răspund, l-am întrebat:

– Acestea sunt toate acele mii de întrebări care-ți frământă sufletul? Nu ai și altele să-mi pui?

A fost surprins de întrebare, de parcă nu fusese atent, dar a continuat pe un ton apăsător, prințând brusc puteri noi:

– Bineînțeles, mai am multe întrebări. Vreau să știu...

S-a gândit puțin și a zis:

– Ce înțelegem noi, ortodocșii, când zicem „lume”? Ce înțelege Sfânta Scriptură când zice „nu iubiți lumea”? Cum s-au făcut, în fine, pământul, cerul, natura, omul? Singure, precum susțin numeroși cercetători azi?

S-a oprit puțin, s-a gândit și a continuat:

– Lumea este o piedică în calea binelui omului? Ce legătură are Ortodoxia cu problema ecologică din lume? Cum era lumea înainte de Adam?

S-a oprit. M-am gândit să-l încurajez, ca să mai spună.

– Continuă, copile, continuă, spune tot ce te frământă!

Atunci și-a ridicat ochii, m-a privit cu ezitare și m-a întrebat:

– Mă iertați. Mă pot uita pe o hârtie pe care am notate unele întrebări?

– Sigur că poți, l-am asigurat.

A căutat prin toate buzunarele și în final a scos o hârtie împăturită de mai multe ori, de parcă nu voia să-i piardă conținutul. O citi în gând, apoi se întoarse spre mine:

– Spuneți-mi, părinte, există vreo legătură între lume și diavol? Cine sunt oamenii lumești? Ce înțelegem prin secularizarea Bisericii?

Și-a privit din nou hârtia... S-a oprit... Nu mai avea, se pare, nimic altceva notat.

– Deci ai terminat?

– Nu îmi amintesc în clipa aceasta altceva... Însă, vă asigur, aveam în minte multe altele să vă întreb.

– Vrei să-ți spun și eu unele întrebări care te frământă?

– Da, spuneți-mi, răspunse bucuros.

– Poate voi să întrebi de ce monahii neagă lumea? Este rău să trăiască cineva lumește? Este rău să se îndrăgostească cineva? Să se poarte la modă, să danseze, să se îmbrace bine, să se fardeze, să se desfete de frumusețile și îndulcirile lumii?

– Sigur, sigur! a răspuns cu entuziasm.

Iar eu am continuat:

– De ce lumea îi urăște și-i gonește pe sfinți? Cum și când va veni sfârșitul lumii?

– Exact, sări, tot mai înflăcărat, tânărul.

– Noi, creștinii, trebuie să fim rupți de lume sau putem avea vreo legătură cu lumea?...

Discuția noastră a continuat încă mult timp în felul acesta. Spunea el ceva, completam eu. Bucuria lui era de nedescris, căci găsisse un cleric, un monah, care îi simțea tulburările inimii și care știa ce întrebări îi frământă sufletul său de tânăr.

A plecat târziu în acea zi. A revenit apoi de multe ori. Discutam despre problemele lumii și mereu pleca mulțumit și plin de bucurie. Desigur, nu pentru că am fi dezlegat problemele lumii, ci pentru că găsisse dezlegarea la propriile întrebări.

Voi reproduce aici unele dintre convorbirile noastre despre lume, voi încerca astfel să dau celor ce sunt interesați într-adevăr de lume și de problemele ei răspunsurile pe care le dau acestora credința noastră ortodoxă, Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți cu lucrările și cuvintele lor.

I

CE ESTE LUMEA

Problematica generală a lumii

Era dimineață și ne aflam în biroul meu. Tânărul meu vizitator stătea în fața mea, gata să înceapă discuția. Avea o strălucire în privire ca aceea pe care o au alergătorii cu puțin timp înainte de a auzi semnalul de începere a cursei.

– Așadar, ce dorești să mă întrebi astăzi? Ce întrebări, ce nelămuriri ai?

– Mai întâi de toate, părinte, aș vrea să vă întreb ceva de principiu. Spuneți-mi: este nefiresc și rău să am, ca tânăr, multe nedumeriri și întrebări privitoare la această temă, a lumii?

– Dragul meu, nu ești singurul. Sunt sigur că nu există om care să nu-și fi pus asemenea întrebări. Poate unii mai mult, iar alții mai puțin, însă toți oamenii au simțit arzându-le înăuntrul problematica lumii.

– De la dumneavoastră, de la Ortodoxie, așteptăm cu toții răspunsurile corecte.

– Și sigur le veți primi, căci nu există om care să se fi adresat credinței noastre ortodoxe cerând răspuns și să fi plecat gol, nemulțumit. Toți câți au cerut ajutorul în Ortodoxie l-au primit din belșug și s-a umplut sufletul lor de bucurie și satisfacție. Căci Cuvântul Domnului zice: *Oricine cere ia, cel care caută află* (Mt. 7, 8).

– Spuneți-mi, părinte, în afara Ortodoxiei, s-au mai preocupat și alții de această temă?

– De tema lumii s-au preocupat și se preocupă mulți cercetători, oameni de știință (unii chiar ateï), filosofi, teologi, matematicieni, fizicieni, biologi, antropologi, sociologi și alții, din timpurile străvechi până astăzi și în toate colțurile pământului. Unii au încercat să răspundă la întrebările despre facerea lumii. Alții, la întrebările despre problemele omului. Alții, la mulțimea temelor sociale ș.a.m.d.

– În final au dat răspunsuri?

– Desigur, cei mai mulți, ca să nu spun toți, au dat răspunsuri. Dar ce răspunsuri? Care au generat o mulțime de alte întrebări și răspunsuri. Care, în loc să liniștească sufletele neliniștite care cereau soluții la problemele lor interioare, le-au creat mai multă neliniște și instabilitate, întunecare și tulburare. Despre toți acești cercetători, studioși, oameni de știință sau nu, spune Sfântul Vasile cel Mare următoarele: „Multe au spus, și au scris, și au învățat, și au susținut despre lume înțelepții greci, dar nici o teorie de-a lor nu a rămas lipsită de îndoieli și contradicții. Întotdeauna următorul îl contrazicea pe predecesorul lui. Astfel, noi nu avem nevoie să cercetăm teoriile lor, sunt de ajuns ei înșiși ca să se încurce unul pe altul.”¹

– Până și vechii greci s-au preocupat! Pitagora, Aristotel.

– Da, și Pitagora, și Aristotel, dar și Thales, Anaximandru, Anaximene, Empedocle, Xenofan, Heraclit, Leucip, Democrit și alții.

– Atâția cercetători!... Atâția și așa mari filosofi! Și toți au eșuat în a da răspunsuri satisfăcătoare?!...

– Dar era firesc, copile, să nu poată da răspunsuri satisfăcătoare la problemele referitoare la lume și ca unul să-l contrazică pe celălalt până astăzi cu teoriile lor contradictorii. Deoarece apropierea de această temă a lumii nu este ușoară și

¹ Sf. Vasile cel Mare, *Omilia la Hexaemeron*, Omilia 1, 6B, în EPE, p. 29.

implică prezumții importante, este nevoie de o pregătire specială. Și astfel de condiții speciale nu a avut și nu are nici unul dintre acești cercetători și specialiști materialişti ai lumii.

Condiții pentru cunoașterea lumii

– Deci este nevoie de anumite condiții ca să studieze cineva lumea? Care sunt acestea, părinte?

– Răspunsul la ceea ce întrebi, care sunt, adică, aceste condiții speciale și pregătirea specială, ni-l va da iarăși Marele Vasile, care zice: „Cum oare ar trebui să fie pregătit sufletul ca să poată avea parte de a auzi, dar și de a da răspunsurile potrivite la astfel de mari teme? Trebuie să fie curat de patimile trupului, să nu-l întunece grijile vieții, să fie dispus să se ostenească, să aibă spirit critic și să cerceteze în toate direcțiile, poate că va găsi cel mai valoros și mai corect răspuns care vine de la Dumnezeu.”¹

Dar, precum spuneam, aceste condiții speciale, importante, nu le-au avut și nu le au oamenii lumești și materialişti care încearcă să dezlege problemele lumii.

Fără Dumnezeu nu există răspunsuri satisfăcătoare, corecte. De aceea, toți aceștia sunt neputincioși și nepotriviti ca să ne învețe corect cele privitoare la o asemenea temă.

– Foarte corect. Un om fără Dumnezeu, fără luminarea lui Dumnezeu, nu poate să facă pe învățătorul aici.

– Fii atent, copile. Cele spuse de Marele Vasile nu-i privesc numai pe felurii învățători sau cercetători, ci și pe noi, pe toți cei care ne interesăm de o asemenea temă, discutând sau citind cărți referitoare la ea.

Este nevoie să avem și noi inimă curată de patimile trupului, să fim liniștiți și blânzi, să nu ne întunece grijile vieții și să fim gata să ne ostenim citind cărțile și textele Sfinților Părinți legate de acest subiect.

¹ *Ibidem*, p. 25.

Oricum, sfinții scriitori ai Sfintei Scripturi și Sfinții Părinți ai Bisericii noastre care s-au preocupat de această temă au împlinit ei înșiși acele condiții speciale și, drept urmare, au dat răspunsurile necesare la întrebările legate de ea pentru toți oamenii. Răspunsurile lor sunt cele ale Ortodoxiei noastre.

De aceea o să-ți prezint în continuare aceste răspunsuri ale Ortodoxiei la problemele provocatoare ale lumii.

Textele patristice de absolută necesitate pentru cunoașterea lumii

– Oare răspunsurile Ortodoxiei, părinte, sunt cele pe care le dă Sfânta Scriptură?

– Da, dar nu numai. Nu ajunge Sfânta Scriptură ca să ne edificăm asupra lumii. Sunt neapărat necesare și textele patristice, care ne ajută să pătrundem cuvintele și înțelesurile din Sfânta Scriptură.

Au existat, desigur, și există din păcate și unii care nu cred în necesitatea textelor patristice, și mă refer la toți cei care se numesc „cercetători creștini”, la eretici, nefăcând excepție nici aici așa-zii ortodocși care au vrut să cerceteze lumea numai din textele Sfintei Scripturi. Aceasta, copile, nu ezi să o consider o mare greșală. Și, de fapt, nu este doar o simplă greșală. Este erezie! Este erezia protestantismului, dar și erezia hiliaștilor, și nu doar acestea două, ci și altele asemenea, care acceptă numai textele Sfintei Scripturi și desconsideră și îndepărtează bogăția tălmăcirilor tuturor celor învățate de Sfinții Părinți ai Bisericii noastre despre cosmos și despre legăturile Ortodoxiei cu lumea.

Cărțile Părinților și ale învățătorilor Bisericii noastre, textele patristice și epistolele, precum și biografiile sfinților – *Viețile Sfinților* – sunt comentarii necesare Sfintei Scripturi. Numai cu ajutorul lor putem să înțelegem toate cele învățate de Sfânta Scriptură.

– Ceea ce spuneți nu este valabil doar pentru tema cosmosului, nu-i așa?

– Este valabil pentru toate temele. Este valabil, în consecință, pentru cunoașterea tuturor celor zise sau învățate în Sfânta Scriptură, inclusiv pentru cosmos. De exemplu, trebuie să spunem că am face o mare greșală dacă am vrea să cercetăm și să ne apropiem de tema facerii lumii citind doar explicațiile respective din Vechiul Testament, din Cartea Facerii.

Este neapărat necesar să citim în paralel și *Omiliile la Hexaemeron* [referatul biblic al creației în șase zile – *n.ed.*] ale Marelui Vasile sau comentariile altor Părinți ai Bisericii noastre pe această temă, precum cuvântul Sfântului Grigorie Teologul *Despre cosmos*¹ sau lucrările Sfântului Grigorie de Nyssa, adică apologiile despre Hexaemeron² și cele despre facerea omului³. Am în vedere aici și lucrarea Sfântului Ambrozio din Milan *Hexaemeron*, însemnările Sfântului Ioan Gură de Aur la Geneză și la Hexaemeron, lucrările Sfântului Chiril al Alexandriei, ale Fericitului Ieronim, ale Fericitului Augustin și ale altor Sfinți Părinți și învățători ai Bisericii.

Să completăm cercetarea Sfintei Scripturi pe această temă cu cercetarea textelor patristice și atunci vom simți în inimă și în minte întregul și covârșitorul extaz înaintea minunii creației lumii.

Este nevoie să simplificăm prezentarea teologiei noastre

– Când spuneți „vom simți”, părinte, să înțelegem că vom simți cu inima noastră?

– De ce mă întrebi? Te îndoiești?

¹ PG 38, 415-423.

² PG 44, 61-64.

³ PG 44, 125.